

УДК 81'367.33 : 811.161.2+811.111
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-3/25>

Шаповал І. А.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Гошилик В. Б.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОПТАТИВНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ОСУДУ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Стаття присвячена комплексному семантико-прагматичному аналізу функціонування оптативних висловлювань зі значенням осуду в сучасних українському та англійському художніх дискурсах.

У межах антропоцентричної парадигми центральним є людський фактор у мові та його зв'язок із картиною світу, тобто створений людиною суб'єктивний образ об'єктивної реальності. Одним із мовних явищ, яке виражає відношення повідомлення до дійсності з погляду мовця, є мовна категорія оптативності.

Семантичний вид обраних оптативних висловлювань передає негативне ставлення до попередніх дій / станів і передбачає можливість виконання дії, яка, на думку мовця, виправить, покращить ситуацію. Відповідно, такі оптативні висловлювання характеризує висока міра суб'єктивності. Їхньою моделлю є «Хочу, щоб Х здійснилося», що, по суті, збігається зі значенням власне бажання, однак аналіз ситуації спілкування дає змогу визначити незадоволення попередньою дією / станом як характерну ознаку саме цього виду оптативних висловлювань.

У статті доведено, що оптативні висловлювання зі значенням осуду вживаються в діалогічному мовленні та автореферентному дискурсі в обох мовах. Параметри оптативної ситуації в цих висловлюваннях набувають однотипних рис. В українській та англійській мовах компоненти оптативних ситуацій мають універсальне представлення та аналогічне використання, що підтверджує універсальність значення бажання.

Осуд може стосуватися як власне мовця, так і адресата та інших осіб. На відміну від українського мовця, який переважно не бачить себе виконавцем бажаної дії у висловлюваннях зі значенням осуду, а відповідно, не критично до себе ставиться, англомовний мовець практично однаково апелює як до себе, так і до інших осіб.

В українській мові аналізований вид оптативних висловлювань має дискурсовірний потенціал. Осуд має минулу, теперішню та майбутню темпоральну референцію в обох мовах.

Ключові слова: *модальність, бажальність, оптативність, оптативне висловлювання, осуд.*

Постановка проблеми. Антропоцентричне спрямування лінгвістичних студій останніх десятиліть зумовлює основоположний розгляд людини як носія мови та мови як репрезентативної форми людської свідомості. Мова вивчається не як стала система, а як засіб вираження людських намірів і бажань у світлі функціонування різних типів дискурсу.

У центрі дослідження антропоцентричної парадигми перебуває людський фактор у мові та його зв'язок із картиною світу, тобто створений людиною суб'єктивний образ об'єктивної реальності. Одним із мовних явищ, яке виражає відношення повідомлення до дійсності з погляду мовця, є мовна категорія оптативності.

Оптатив є складним лінгвістичним явищем, на витoki якого натрапляємо в санскриті, шумерській і давньогрецькій мовах, що свідчить про давню ментальну потребу та лінгвальну можливість людини передавати бажання співрозмовнику, про вагоме місце бажання в концептосфері мовної особистості.

Аналіз сучасних лінгвістичних визначень оптатива засвідчив неоднозначність трактування цієї категорії мовознавцями. Оптатив переважно ідентифікують із бажальним способом дії, тобто «модальним значенням можливості (ймовірності) здійснення бажаного, що висловлюється у вигляді відтінку значення умовного способу» [4]. Оптативні речення також визначають як

«бажальні речення, модальний різновид речення, комунікативне завдання якого полягає у вираженні суб'єктом мовлення бажання, щоб відповідна дія реалізувалася, стала фактом дійсності» [17, с. 439].

Узагальнюючи наявні в мовознавчій традиції погляди на категорію оптатива, вважаємо доцільним виділити такі ключові фактори, які визначають його трактування: 1) реальність / ірреальність бажання; 2) суб'єкт бажання, його психологічні, статусні, вікові характеристики; 3) часова належність бажаної ситуації; 4) лексико-семантичний зміст оптативного висловлювання, який корелює з граматичною формою; 5) кореляція з іншими модальними значеннями; 6) інші екстралінгвальні фактори (прагматичні пресупозиції, інтенції мовця, контекст, характер об'єкта бажання).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання мовного представлення семантики бажальності неодноразово ставало предметом дослідження багатьох лінгвістів (І. Адамсон, О. В. Алтабаєва, О. В. Бондарко, Е. П. Васильєва, М. К. Гусаренко, Н. Р. Добрушина, О. А. Жук, О. В. Кокова, М. В. Колосова, О. Є. Корді, Н. Ю. Куравська, С. В. Мастерських, О. О. Пелих, Т. І. Распопова, С. В. Скомаровська, Л. В. Умрихіна, О. В. Ханіна, О. Б. Шестакова, М. І. Щербаківа, П. Грош), проте наукових розвідок стосовно функціонально-семантичних параметрів оптатива та його дискурсивної реалізації у не близько споріднених українській та англійській мовах ані в закордонному, ані у вітчизняному мовознавстві ще не було.

Постановка завдання. Метою розвідки є розгляд висловлювань зі значенням осуду, які актуалізуються в межах оптативних ситуацій у сучасних українській та англійській мовах. Досягнення мети передбачає проведення комплексного семантико-прагматичного аналізу функціонування оптативних висловлювань зі значенням осуду в українському та англійському художніх дискурсах.

Виклад основного матеріалу. Оптативні висловлювання зі значенням осуду, який ми розуміємо як вияв негативного, несхвального ставлення до чого-небудь, є поширеним видом оптативних висловлювань, що передають значення бажання з негативною оцінкою, яке передається формулою *X хоче, щоб здійснилося Y, однак думає, що Y не здійснилося*. Такі висловлювання є реакцією на події навколишнього світу, несхвалення вчинків, тому власне диктальний компонент пропозиції є негативним.

Розглянемо їх дискурсивну реалізацію на матеріалі української та англійської мов.

Як показує аналіз дискурсивного матеріалу, в обох досліджуваних мовах маємо приклади ситуацій, у яких містяться як базові, так і додаткові компоненти. У наступному фрагменті дискурсу оптативна ситуація містить власне базові компоненти, а саме: суб'єкта-мовця, адресата та предмет бажання, які актуалізуються в умовах канонічної ситуації спілкування:

– *Слухай, мале. А може, ти теж вагітна?..*

– *Ой!..*

– *І чого б я ойкав? Що тут такого страшного? («Музей покинутих секретів», О. Забужко).*

Прагматичними пресупозиціями цього висловлювання є: 1) адресат вчинив дію *ойкання*; 2) мовець не схвалює дії адресата. Попри віднесення цього типу висловлювання до оптативних, важко виокремити диктальний компонент пропозиції в цій оптативній ситуації, а також говорити про його потенційність. Очевидно, що бажаною дією для мовця є невиконання дії суб'єктом бажаної дії, який збігається з адресатом. Бенефіціантом дії є сам автор висловлювання. Потенційність бажаної дії є заздалегідь визначеною і кваліфікується як потенційно нездійсненна, що зрозуміло з контексту, однак, як буде показано далі, потенційність дії в цьому виді оптативних висловлювань залежить від погляду суб'єкта оптативної ситуації, а саме – від мовця, адже його погляд кваліфікує потенційність, яка, на думку інших комунікантів, може відрізнитися.

Диктальним компонентом пропозиції оптативного висловлювання є дія, яка вже відбулася, однак сприймається негативно іншим суб'єктом і, за його логікою, матиме негативні наслідки, про які експліцитно чи імпліцитно стає зрозуміло з контексту.

У наступному фрагменті англійського дискурсу оптативна ситуація представлена в типовому вигляді:

She'd checked a book on interviewing out of the library. She'd tried to hide it under some papers, but I saw it. The smile faded as the dark eyes narrowed. Her mother should have been the one taking care of things, but it was never like that (Barefoot season, S. Mallery).

Розглянемо компоненти цієї ситуації. Автор висловлювання та адресат є зрозумілими в системі відношень «автор твору – читач»; суб'єктом бажаної дії є інша особа – *her mother*; предметом бажання є дія – *taking care of things*. Суб'єктом-мовцем висловлює своє обурення з приводу того,

що матір не виконує роботи, за яку, на його думку, саме вона повинна відповідати. Бенефіціант бажаної діє не представлений експліцитно, адже навіть аналіз контексту не дає змоги встановити, кому потрібне виконання бажання – лише авторові чи також іншому суб'єктові, представленому у фрагменті (*she*), погляд якого передає автор. Бажання ми кваліфікуємо як потенційно нездійсненне, що підтверджується як формою оптативного висловлювання, так і контекстом. Отже, суб'єкт-мовець висловлює осуд стосовно певної дії або бездіяльності особи, однак не чекає на активні дії суб'єкта висловленого в оптативній ситуації бажання та зміну ситуації.

У наступному фрагменті – типова оптативна ситуація щодо її компонентів:

Вона замовкла й подивилася в вікно, наче й справді побачила оту халабуду серед гори.

– Оксана видалася така крикуха, – всміхнулася вона, – що я змушена була перебратися на гору. Тут більше простору... Але чого я тобі це розказую, ти б повинен це й сам пам'ятати.

– Я й пам'ятаю, – сказав він («Дім на горі», В. Шевчук).

Канонічна розмова з оптативним висловлюванням, де осуд стосується суб'єкта бажаної дії, який збігається з адресатом. Бажаною дією є *пам'ятати*. Автор наголошує, що він сам це знає і пам'ятає, однак вважає за необхідне, щоб і адресат це тримав у пам'яті, оскільки припускає, що адресат цього не робив. Зазначимо, що подальше розгортання контексту підтверджує, що осуд може стосуватися дії, яка є потенційною для виконання.

В англомовному корпусі прикладів оптативних висловлювань також знаходимо ситуацію, де дорікання стосується ментальної дії:

She drew her brows together. So like Max to dole out pertinent details a little at a time.

“You should have mentioned the importance of this file in the beginning. From what you have said thus far, I had the impression this was no more important than bureaucratic –” A thought struck her and her heart froze.

“Am I on that list?”

“No,” he said simply (“My wicked little lies”, V. Alexander).

Автор висловлювання (*she*) дорікає суб'єкту висловленого бажання, який одночасно є і адресатом (*he*), незгадуванням важливості документа на початку. Канонічність розмови дає змогу комунікантам використовувати дійсничні елементи темпорального (*in the beginning*) та локаль-

ного (*this*) типу. Нездійсненність висловленого бажання розгортається саме в часовій площині, адже неможливо повернути той період, про який говорить автор висловлювання як про «початок». Бенефіціантом бажання в цій оптативній ситуації є саме суб'єкт-мовець, який, як свідчить контекст, не отримав важливої інформації саме про цей документ.

У наступному фрагменті розгортається подібна оптативна ситуація, де автор висловлювання засуджує дію, виконання якої є для нього бажаним:

За пів години до того, як до грат на другому поверсі мав підійти Банзай із Дарцею, туди ступили двоє друзів.

– А ти би хоч якийсь ліхтарик взяв, – незадоволено кинув Павук.

На що Семпльований радісно закалатав повною коробкою сірників. Колодка на гратах виявилася збитою, хтось уже випередив їх («Культ», Л. Дереш).

Потенційність дії не виявляється в оптативному висловлюванні, однак ми розуміємо, що мовець не стільки потребує ліхтарика, скільки нарікає на брак освітлення, на що адресат невербально повідомляє про можливість отримати це світло. Бенефіціантами виконання бажання, як зрозуміло з контексту, є і мовець, і адресат повідомлення.

Оптативні висловлювання зі значенням осуду вживаються і в автореферентному дискурсі та стають виразниками емоційно-психологічного стану мовця.

Наприклад, у наступному фрагменті автор повідомлення в автореферентному звертанні засуджує себе та вважає свої дії неприпустимими:

Зрештою, кому-кому, а тобі у твоєму віці мало би бути сором навіть думати, не те, що відчувати якусь, та ще таку ненормальну, любов. Це баламутство повинно топтисся в пам'яті про юні роки і, боронь Боже, не виринати на поверхню пізніше («Чотири життя», М. Матіос).

Компонентами цієї оптативної ситуації є автор повідомлення, який збігається з адресатом і суб'єктом бажаної дії, а також предмет бажання – відсутність любові. Автор констатує її наявність і водночас засуджує це. Бенефіціантом бажаної дії є мовець, який позитивно оцінює сам результат бажаної дії, однак не наголошує на позитивності самого предмета бажання.

У цьому фрагменті спостерігаємо контамінацію модальних значень, яка актуалізується за допомогою фрази *мало б бути* і підкреслює, що

здійснення бажання не залежить значною мірою від мовця, а, очевидно, від інших обставин об'єктивно-суб'єктивного характеру. Це підтверджується й потрійним суб'єктивним представленням ситуації, докором самій собі та змістом диктального компонента опозиції, бажанням контролювати свої емоції.

У наступному прикладі осуд у формі оптативного висловлювання реалізується також стосовно себе:

“He was wounded three days ago at Cold Harbor”, his voice began to break again. “Lost his legs, both of them, by the time they got him back here to the hospital. Blood poisoning had him. I didn’t even know he was on the same boat as me until just before we docked, and I heard him call my name. I should have found him earlier. I should have” (“The battle of the crater: a novel of the Civil War”, N. Gingrich, W. R. Forstchen).

Автор висловлювання, який водночас є і суб'єктом висловленого бажання, у такому ж автореферентному фрагменті виражає предмет бажання, а саме бажану дію – *find him earlier*. Автор одночасно констатує невиконання дії в потрібний йому термін, а також виражає своє бажання здійснення цієї дії. Очевидно, що експліцитним бенефіціантом дії є автор висловлювання, імпліцитність іншого бенефіціанта, згаданого у фрагменті дискурсу суб'єкта, представленого за допомогою займенника *he*, є потенційною, однак не встановленою з контексту.

Звичайно, осуд в автореферентних висловлюваннях стосується не лише власної персони. Наприклад, у наступному фрагменті оптативне висловлювання зі значенням осуду в автокомунікації звернене опосередковано та імпліцитно до представників партій, про які йдеться:

*«Партій тих розвелосся, вискакують, як прищі, на незрілому обличчі демократії. <...> Звісили червоний прапор з балкона, махали ним під час сесії, депутати знавісніли в дискусіях, було велике мордолупцювання. Тягали одне одного за краватки і били ногою в зад...<...> **А що б узяти приклад зі старих демократій.** В Англії, кажуть, сидить лорд у благородній сивій перуці, і всі дискусії йдуть через нього. Він амортизує пристрасті і надає інвективам коректної форми. Наприклад, я кажу: – Ах, ти ж гад! Та я тобі морду поб'ю! – А той лорд перекладає: – Такий-то пан зволив віднести такого-то високодостойного пана до класу земноводних і виявив бажання відкоригувати ту частину його тіла, яка не відповідає Божому задуму» («Записки українського самашедшого», Л. Костенко).*

Наведений широкий контекст дає змогу зрозуміти, що в цій оптативній ситуації автор повідомлення звертається до партій, однак таке звернення, висловлення побажання, є радше внутрішнім проговорюванням і прикладом продовження комунікації «за зачиненими дверима» [3, с. 363]. Предметом бажання є *взяти приклад зі старих демократій*, а суб'єктом виконання бажання є ті ж самі партії. Бенефіціант виконання дії є імпліцитний, однак, очевидно, що ним є й автор висловлювання, й інші особи, які за умов виконання бажання, до слова без вказівки на потенційність, могли б уникнути бійки.

Очевидно, що мовець, окрім висловлення бажання, дорікає суб'єктові бажання щодо дії, яка не вписується в межі бажаної та наслідком якої є неприпустима, непарламентська поведінка.

Оптативні висловлювання зі значенням осуду виконують і дискурсотвірну роль. Такий приклад знаходимо в українському корпусі:

*«Можна собі уявити московського патріарха, щоб він вибачився перед народами, які зазнали від Росії кривд? Можна собі уявити **Росію, що визнала б свої провини і покалася?** За репресії, за депортації, за Голодомор? За ту колісь пошматовану Польщу. За поневолену Україну. За “сторожтезаний Київ”. За кров'ю залитий Кавказ. За поневірвання кримських татар. За вторгнення в Афганістан. У Будапешт, у Прагу. За Берлінський мур. За Чорнобильську атомну, що отруїла наші й суміжні землі. Та, зрештою, перед своїм власним народом – за переслідування найдостойніших своїх громадян, за руйнування храмів, за всіх тих убитих хлопців у її неоголошених війнах.*

*Ні, вона вже покрикує на Німеччину, щоб хутчій платила остарбайтерам компенсацію. **А що б подумати про свої власні борги** – репресованим, депортованим, силоміць вивезеним народам, їхнім спустошеним землям, їхнім пограбованим поколінням. У кожної нації свої хвороби. У Росії – невиліковна» («Записки українського самашедшого», Л. Костенко).*

У цьому фрагменті бачимо бінарну опозицію реальності та бажаної реальності, яку автор вибудовує за допомогою категорії оптативності. Мовець вербалізує свої бажання в межах автореферентного дискурсу. Спостерігаємо дві оптативні ситуації, які мають спільний суб'єкт бажаної дії – Росію. У першій ситуації простежуємо подвійний предмет бажання *визнати провини і покаятися*, а також розгорнутий об'єктивний компонент пропозиції, адже автор детально та послідовно перераховує всі провини, які він покладає

на суб'єкта бажаної дії. У другій ситуації аналогічно знаходимо перелік усіх суб'єктів, на яких поширювалися негативні дії від суб'єкта бажаної дії цієї оптативної ситуації. Очевидно, що бенефіціантами бажаної дії стануть усі ті ж згадані суб'єкти. Потенційність бажання є невизначеною.

Порівняльний аналіз функціонування українських та англійських оптативних висловлювань зі значенням осуду показав, що в українському дискурсі виконавцем бажаної дії є переважно інша особа або особи, а в англійському дискурсі мовець однаково часто апелює як до себе, так і до інших осіб (див. табл. 1).

В українських прикладах оптативні висловлювання зі значенням осуду слугують для гіпотетичних роздумів стосовно інших осіб, до яких мовець може себе зараховувати за допомогою інклюзивних мовних засобів. Однак до самого себе він звертається вкрай рідко, що свідчить про некритичність бачення власного я. Критичність самоаналізу більшою мірою притаманна англійському художньому дискурсу, що підтверджує у 17 разів більший показник порівняно з українським матеріалом.

Без суттєвих відхилень в обох досліджуваних дискурсах представлені предмети бажання (табл. 2). Канонічні й неканонічні ситуації реалізації оптативних висловлювань зі значенням осуду (табл. 3) представлені доволі рівнопропор-

ційно як стосовно порівнюваних дискурсів, так і стосовно власне типів ситуацій.

Висновки і пропозиції. Отже, оптативні висловлювання зі значенням осуду вживаються в діалогічному мовленні та автореферентному дискурсі в українській та англійській мовах. Параметри оптативної ситуації в цих висловлюваннях набувають однотипних рис. В українській та англійській мовах компоненти оптативних ситуацій мають універсальне представлення та аналогічне використання, що підтверджує універсальність значення бажання.

Осуд може стосуватися як власне мовця, так і адресата та інших осіб. На відміну від українського мовця, який переважно не бачить себе виконавцем бажаної дії у висловлюваннях зі значенням осуду, а відповідно, некритично до себе ставиться, англійський мовець практично однаково апелює як до себе, так і до інших осіб.

В українській мові аналізований вид оптативних висловлювань має дискурсовітвірний потенціал. Осуд має минулу, теперішню та майбутню темпоральну референцію в обох мовах.

Перспективами подальшого дослідження є комплексний аналіз специфіки функціонування оптативних висловлювань зі значенням осуду в ідіостилі різножанрових авторів чи у різних типах дискурсу, зокрема публіцистичному, академічному та офіційно-діловому, на матеріалі як однієї мови, так і різноструктурних мов.

Таблиця 1

Диференціація виконавця бажаної дії в оптативних висловлюваннях зі значенням осуду в українському та англійському художніх дискурсах

Дискурс	Виконавець бажаної дії (%)				
	Мовець	Адресат	Мовець та інша особа/и	Інша особа/и	Безособове
Український	2	9	23	45	21
Англійський	34	19	9	33	6

Таблиця 2

Предмети бажання в оптативних висловлюваннях зі значенням осуду в українському та англійському художніх дискурсах

Дискурс	Предмети бажання (%)	
	Предметні	Метафоричні
Український	93	7
Англійський	96	4

Таблиця 3

Канонічність ситуації спілкування в оптативних висловлюваннях зі значенням осуду в українському та англійському художніх дискурсах

Дискурс	Ситуація спілкування (%)	
	Канонічна	Неканонічна
Український	45	55
Англійський	47	53

Список літератури:

1. Адамсон И. Модальный смысл дезидеративности : от семантической зоны к семантической типологии высказываний (на материале русского языка) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Таллин. ун-т. Таллин, 2006. 131 с.
2. Алтабаева Е. В. Категория оптативности в современном русском языке : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Моск. гос. обл. ун-т. Москва, 2003. 485 с.
3. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата. *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. Т. 40. № 4. 1981. С. 356–367.
4. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд., стер. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 571 с. URL: https://classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_51.htm (дата звернення: 05.05.2020).
5. Васильева Э. П. Понятие неадресованного волеизъявления и способы его выражения в английском языке. *Язык и культура*. Самара : Изд-во СамГУ, 1999. С. 44–47.
6. Гусаренко М. К. Дискурсивные разновидности, перлокутивная прагматика и пропозициональные характеристики речевого акта пожелания в современном русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Ставроп. гос. ун-т. Ставрополь, 2005. 96 с.
7. Добрушина Н. Р. Семантическая зона оптатива в нахско-дагестанских языках. *Вопросы языкознания*. 2009. № 5. С. 48–75.
8. Жук Е. А. Сопоставительный анализ ядерных предикатов желания в русском и английском языках (прагмасемантические аспекты) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 1994. 17 с.
9. Кокова А. В. Лексико-грамматическое поле средств оптативной модальности в немецком языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1985. 16 с.
10. Колосова М. В. Лексические средства выражения желательности в английском и русском языках : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Военный ун-т МО РФ. Москва, 2013. 152 с.
11. Корди Е. Е. Вторичные функции высказываний с модальными глаголами. *Типология и грамматика*. Москва : Наука, 1990. С. 174–180.
12. Куравська Н. Ю. Модальність волевиявлення в художньому стилі сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
13. Мастерских С. В. Концепт «желание» в сопоставительном плане (на материале глагольных лексем русского, английского и немецкого языков) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Тюмен. гос. ун-т. Тюмень, 2004. 214 с.
14. Пелих Е. А. Структура лексико-семантического поля желания (на материале русского, украинского, английского языков) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. Саратов, 1984. 215 с.
15. Распопова Т. И. Оптативные предложения (на материале русского и английского языков) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ленинград, 1982. 23 с.
16. Скомаровська С. В. Вербалізація бажальної модальності в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2010. 20 с.
17. Українська мова : енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М. та ін. 2-е вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2004. 822 с.
18. Умрихіна Л. В. Семантика оптатива та засоби його вираження в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2007. 179 с.
19. Ханина О. В. Желание : когнитивно-функциональный портрет. *Вопросы языкознания*. 2004. № 4. С. 122–154.
20. Шестакова О. Б. Субъективно-модальное значение «желания» и его актуализация в дискурсе : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1994. 17 с.
21. Щербакова М. И. Лексико-грамматическая специфика оптативности в современном русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Правосл. Свято-Тихоновский гум. ун-т. Москва, 2016. 183 с.
22. Grosz P. On the Grammar of Optative Constructions. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2012. 346 p.

Shapoval I. A., Goshylyk V. B. THE SEMANTIC-PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF THE OPTATIVE UTTERANCES WITH THE MEANING OF CONDEMNATION IN MODERN UKRAINIAN AND ENGLISH

The article is devoted to a comprehensive semantic-pragmatic analysis of the functioning of the optative utterances with the meaning of condemnation in the contemporary Ukrainian and English fiction discourses.

Within the anthropocentric paradigm, the central element is the human factor in language and its connection with the picture of the world that is the subjective image of the objective reality, created by man. One of the linguistic phenomena, expressing the relation of the message to reality from the point of view of the speaker, is the linguistic category of optativity.

The semantic type of the selected optative utterances conveys a negative attitude to the previous actions/states and provides for the possibility of performing an action that, from the speaker's point of view, will correct and improve the situation. Accordingly, such optative statements are characterized by a high degree of subjectivity. Their model is "I want X to come true", which, in fact, coincides with the meaning of desire, but the analysis of the communication situation allows us to identify dissatisfaction with the previous action/state as a characteristic feature of this type of the optative statements.

The article proves that the optative utterances with the meaning of condemnation are used in dialogic speech and self-referential discourse in both languages. The parameters of the optative situation in these utterances acquire the same features. In Ukrainian and English, the components of the optative situations have a universal representation and similar use, which confirms the universality of the meaning of desire.

Condemnation can affect both the speaker and the addressee and others. Unlike the Ukrainian speaker, who mostly does not see himself/herself as the executor of the desired action in the utterances with the meaning of condemnation, and, accordingly, is uncritical of himself, the English-speaking speaker appeals to himself/herself and others almost equally.

In the Ukrainian language, the analyzed type of the optative utterances has a discourse-creating potential. Condemnation has past, present, and future temporal references in both languages.

Key words: *modality, desirability, optativity, optative utterance, condemnation.*